

NORGES HØYESTERETT

Den 19. september 2008 avsa Høyesterett dom i

HR-2008-01593-A, (sak nr. 2008/921), straffesak, anke over dom,

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Tormod Haugnes)

mot

A (advokat Odd Rune Torstrup)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Oftedal Broch**: Saken gjelder straffutmåling for forsøk på drap.
- (2) A, født 2. januar 1988, ble av Rogaland statsadvokatembeter satt under tiltale for drapsforsøk. Grunnlaget lød slik:

”Lørdag 2. desember 2006 ca kl. 21.15 utenfor ----- i X stakk han B i magen med en kniv for å drepe henne. Hun overlevde men ble påført skade på leveren og påfølgende blødning i magen.”
- (3) Tiltalebeslutningen omfattet ytterligere to forhold, bruk av narkotika og å ha båret kniv på offentlig sted.
- (4) Stavanger tingrett avsa 19. desember 2007 dom med slik slutning for straffekravet:

”1. A, født 02.01.1988, frifinnes med hjemmel i straffeloven § 44.”
- (5) Tingretten fant at det var betydelig usikkerhet med hensyn til tiltaltes sykdomstilstand og tilregnelighet på gjerningstidspunktet. Tiltalte ble etter dette frifunnet.

- (6) Påtalemyndigheten anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet. Det ble anført at det var en feil når retten fant at tiltalte på handlingstiden var i en slik tilstand som omfattes av straffeloven § 44.
- (7) Gulating lagmannsrett avsa dom 7. mai 2008. Lagretten svarte ja på skyldspørsmålet for alle tre forhold tiltalen omfattet, og lagmannsretten avsa dom, som for straffekravet hadde denne slutning:

”1. A, født 02.01.1988, dømmes for overtredelse av straffeloven § 233, jfr. § 49, legemiddeloven § 31, 2. ledd, jfr. § 24, 1. ledd og straffeloven § 352 a, jfr. straffeloven § 63, 1. og 2. ledd, til en straff av fengsel i 3 – tre – år, hvorav 2 – to – år gjøres betinget med en prøvetid på 2 – to – år, jfr. straffeloven §§ 52 flg.

Han tilkommer varetektsfradrag på 320 – trehundreogtjue –dager.”

- (8) Forsøket på drap var det dominerende forhold ved straffutmålingen.
- (9) Lagmannsretten tilkjente også fornærmede B erstatning med 2 499 kroner og oppreisning med 80 000 kroner.
- (10) Påtalemyndigheten anket over straffutmålingen. Straffen ble påstått i sin helhet gjort ubetinget. Det ble også anket over oppreisningen. Høyesteretts ankeutvalg tillot anken over straffutmålingen fremmet, men ikke anken over oppreisningserstatningen.
- (11) *Jeg er kommet* til at anken ikke kan føre frem, og at lagmannsrettens straffutmåling bør bli stående, men at den betingete delen av dommen bør ha en prøvetid på tre år. Det er særlig to forhold som har vært avgjørende: for det første omstendighetene rundt drapsforsøket sammenholdt med domfeltes tidligere adferd, for det annet domfeltes situasjon i dag.
- (12) De nærmere omstendigheter rundt domfeltes handling fremgår av lagmannsrettens domsgrunner:

”A (...) befant seg den aktuelle lørdagskvelden – 2. desember 2006 – hjemme hos C – som bodde i -----veien i X. Han inntok her deler av de narkotiske stoffer, som er omfattet av tiltalebeslutningens post II. Sammen med D hadde tiltalte noe tidligere på kvelden vært nede på ----- Stadion for å treffe noen personer i forbindelse med en mulig uoverensstemmelse. Disse personene dukket imidlertid ikke opp og A og D kom etter hvert tilbake til Cs bolig.

Rundt kl. 21.00 fikk A det for seg at han måtte ut. Han tok med seg en kjøkkenkniv fra et knivstativ på Cs kjøkken og la på sprang ut døren. D fulgte etter. A uttalte til D noe i retning av at ”han skulle drepe noen”. Utenfor huset gikk han i retning -----, der B og E bodde i sokkeletasjen i sønnens bolig. De to satt inne og så på TV i stuen. A kjente ingen av dem.

Han ringte på døren og B åpnet. Hun trodde at han ville spørre etter veien og hun så at han hadde en ca. 40 cm. lang kniv hengende i buksen. A sa imidlertid ingenting, men rev døren videre opp og skubbet B to ganger kraftig mot et bakenforstående skap. A stakk deretter kniven i magen på B og sprang vekk. Hun besvimte umiddelbart. Hennes mann kom til og fikk varslet sønnen i etasjen over. Innleggelse på Stavanger Universitetssykehus samme kveld viste en stikkskade under ribbensbuen på høyre side. Innstikket var to cm. bredt og gikk inn i leveren – dvs. ca. 10 cm. dypt.

A løp umiddelbart derfra og gjennom i et nærliggende skogholt, hvor han mistet den ene skoen og mistet/kastet kniven. D dro tilbake til Cs bolig og fortalte om hendelsen til de øvrige.

A kom seg etter hvert frem til huset til familien F hvor han ringte på og spurte hvor han var. A opplyste telefonnummeret til sin mor og familien F ringte til henne. Hun ba dem sende ham hjem i taxi, men de fikk ikke tak i taxi. Fru F og hennes mann kjørte ham derfor hjem til morens adresse. De ringte deretter umiddelbart til politiet og oppga at de hadde kjørt en kraftig beruset og mistenkelig person hjem. Hjemme fortalte A til sin mor og sin kjæreste at han hadde knivstukket en gammel dame. Kort tid etter kom politiet tilstede og han ble pågrepet.”

- (13) Det som beskrives her, er en ytterst alvorlig straffbar handling. Overgrepet skjedde i fornærmedes hjem om kvelden. Domfelte og fornærmede var helt ukjente for hverandre. Fornærmede ble hardt skadet, og lagmannsretten uttaler at hun, fra å være en aktiv turgåer og sosial person, nå kun kan bevege seg ved hjelp av rullator og nærmest har isolert seg fra venner og familie. Handlingen virker totalt meningsløs. Den rammet tilfeldig, hadde ingen forhistorie og ikke noen forståelig bakgrunn.

- (14) Om domfelte skriver lagmannsretten:

”A har fra 14 års alder misbrukt rusmidler som, alkohol, hasj, amfetamin og tabletter. I tillegg har han hatt betydelige psykiske problemer. Han har vært innlagt på Stavanger Universitetssykehus Psykiatrisk avdeling ved tre anledninger, første gang i januar 2006. Han ble utskrevet etter tredje innleggelse i begynnelsen av november 2006, ca 2-3 uker før de hendelser som han nå domfelles for, fant sted.”

- (15) Av rettspsykiatrisk erklæring 16. mars 2007 fremgår at A flere ganger i månedene forut for drapsforsøket hadde vist manglende kontroll over sine egne handlinger. Det har dreiet seg om tøylesløst raseri, omfattende skadeforvoldelse, selvskading og til slutt drapsforsøket. Således refereres at hans kjæreste har fortalt at under en tur til syden i januar 2006 klikket det helt for ham. Han knuste et par hotelldører med et balltre, slo i stykker den ene døren med hånden sin, og trykket et par glass inn i pannen. Etter sydenturen har det fortsatt med flere andre episoder. Hun sier at han som regel får anfall når han har drukket, tatt hasj eller tabletter og beskriver anfallene som voldsomme sinneanfall. Han kunne da finne alle salgs gjenstander som han så var knuselige og slo dem inn i pannen sin slik at de ble knust. Når han så at blodet rant fra hodet, ble han rolig. Å skade seg selv var hans måte å få sinnet ut på.

- (16) Fra oktober og november i 2006 refereres følgende episoder i den rettspsykiatriske erklæringen:

”OKTOBER 2006

For ca. 7 uker siden oppholdt han seg sammen med G og noen kamerater av han på Y. En morgen ble han brakt inn på politikammeret med stikkskader i halsen, og ruset på tabletter. Politiet hadde funnet han livløs på morgenen på Y et sted. ... Uken etter, for ca. 6 uker siden, gikk siktede ned i kjelleren og fant en sirkelsag. Moren hans hadde snakket med han på kvelden. Hun hadde sett at siktede var psykisk dårlig. ... På natten, rundt i 3 – tiden hadde han med sirkelsag kuttet av seg lillefingeren slik at den bare hang i skinnet. ... Moren hans hadde ringt etter sykebil, og han ble deretter lagt inn på A2 i 3 uker med tvang. ...

FREDAG 24. NOVEMBER 2006

Fredag den 24. november 2006 gikk vitnet [kjæresten] på besøk til ham rett etter jobb. Da hun kom var D, G, og en som heter H m.v. der. De satt og drakk alkohol ... fram til kl. 23 på kvelden før de gikk.

I, H, vitnet og siktede ble værende igjen. Vitnet skulle helle en liten dråpe vann i nakken på siktede på tull. Siktede ble sint, og tok en liter flaske vann som sto på bordet, og hellet over henne. Han hisset seg opp og kalte vitnet mange stygge ting. Hun tok tak i skulderen på han for å få han bort ifra seg og roe han ned, og hun la seg også over han i sofaen på rommet hans. Han tok da spenntak med foten sin i overkroppen til vitnet slik at hun ble sparket bakover og landet med ryggen i kanten av sofabordet. Siktede reiste seg opp og gikk helt berserk. Han knuste TVen på rommet sitt, og alt han fant slo han i stykker. Han kastet videre sofabordet ut av vinduet. Det var ikke en hel ting igjen på rommet hans da han var ferdig. Siktede gikk så ut i gangen hvor han knuste bilder som hang der. Når han var ferdig med det, gikk han inn på rommet, sopte vekk glasset fra sengen sin og la seg for å sove. ...”

- (17) Deretter inntraff drapsforsøket 2. desember 2006. Etter drapsforsøket ble domfelte 7. desember 2006 tvangsinnlagt på Psykiatrisk klinikk Stavanger Universitetssjukehus, etter å ha sittet en kort periode i varetektsfengsel på Åna fengsel. Han ble utskrevet 14. januar 2008. Lagmannsretten skriver:

”Lagmannsretten legger til grunn – basert på de opplysninger som er fremkommet under hovedforhandlingen – at A har hatt betydelige psykososiale belastninger i oppveksten. Hans far begikk selvmord da han var mindre og han har selv hatt et utstrakt bruk av rusmidler fra han var 14 år gammel. Etter det opplyste har heller ikke oppfølgingen fra hjemmet senere vært til særlig støtte. Han har imidlertid nå – etter det opplyste – vært rusfri siden den hendelsen som er omhandlet i tiltalens post I. Han følger nøye opp den foreskrevne medisinerings hva gjelder Seroquel tabletter og han fungerer godt i skolesituasjonen – etter at han fra høsten 2007 kom inn på den yrkeslinjen han helst ønsket (murer).”

- (18) Av rettspsykiatrisk erklæring 5. april 2008 fremgår følgende:

”Nåværende situasjon

Observanden opplyser at han nå bor hjemme, sammen med moren. Han begynte på videregående skole i august 2007, linje for murerfag. I løpet av mars 2008 skal han være utplassert i bedrift innen murerfaget. Han planlegger å begynne som lærling fra høsten 2008. I løpet av inneværende skoleår har han fått karakteren 5 i gjennomsnitt i skolefagene, dvs. som bestemann på sitt årstrinn.

Observanden opplyser at han nå trener daglig på treningsstudio. Han startet treningen på eget initiativ.

Han ble utskrevet fra Psykiatrisk klinikk i midten av januar 2008. Utskriving skjedde ved at han klaget til Kontrollkommisjonen ved sykehuset. Han ble overført til frivillig paragraf før saken kom opp. Ble fortalt av overlegen at han ville komme til å få medhold av kontrollkommisjonen. Han skrev seg ut av sykehuset da; dette selv om han ble anbefalt et lenger, men frivillig opphold.

Overgangen til morens bolig i forbindelse med utskrivning fra Psykiatrisk klinikk var ”litt vanskelig, men det gikk bra”. Før han ble skrevet ut hadde han bare vært hjemme et par ganger på permisjon, og dette var i slutten av oppholdet. Det var et riktig tidspunkt å skrive seg ut på, mener han. Han ville ikke flytte i egen leilighet, som han ble tilbudt, fordi han ikke ønsket å ha personale i nærheten, og han har hatt et ønske om å kunne klare seg på egen hånd. Det hadde også en viss betydning at han ønsket å ”passe på moren” (han har vært bekymret for hennes rusmisbruk og at hun har gjort selvmordsforsøk tidligere).

Etter utskriving har han fått foreskrevet antipsykotisk medikasjon Seroquel (200mg om morgenen, 500mg om kvelden). I perioden etter tiden for den påklagede handling til dags dato har han vært medisinert hele tiden. I den senere tid har han vært noe plaget med tretthet, særlig om kvelden, som følge av den aktuelle medikasjonen. Han har bedt om dosereduksjon, men "får ikke lov". Har blitt fortalt at han trolig vil bli psykotisk om han reduserer/seponerer medisinene.

Observanden går nå til ukentlige samtaler med en psykiatrisk vernepleier ved psykiatrisk poliklinikk på Z."

- (19) Særlig på bakgrunn av de kaotiske forhold som preget hans liv i 2006 og før dette, synes A å ha kommet over i en helt annen situasjon og i betydelig grad fått skikk på sitt liv. For Høyesterett er det fremlagt fullstendige journalnotater fra januar til september 2008. Hovedinntrykket også fra dette er at han har klart seg svært bra. Med den forhistorien han har hatt, er det å vente at det oppstår mindre uregelmessigheter, men de virker som enkeltstående begivenheter. Særlig bemerkes at han 9. juni 2008 ba om å bli innlagt – på frivillig basis – en kort stund fordi han følte han trengte hjelp. Han begynte i lære 18. august i år, hadde da et møte med leder for bedriften og opplæringskonsulenten, der han fortalte litt om problemene sine og tidligere rusmisbruk. I siste polikliniske notat 4. september sier han at han trives på jobben.

- (20) Med henblikk på straffutmålingen uttaler lagmannsretten følgende:

"For lagmannsretten står det som klart at for en person med As bakgrunn og psykiske lidelser – hva enten man legger de rettsoppnevntes diagnosevurdering eller Universitetssykehusets vurdering til grunn – så vil det innebære en betydelig risiko for at han på nytt vil falle tilbake til et liv preget av rus og alvorlig kriminalitet, dersom han nå må utholde en lengre fengselsstraff. Vi står overfor en person som har fått en usedvanlig vanskelig start på livet, men som nå er kommet godt i gang med et opplegg som fungerer godt og som holder ham borte fra rus. I en slik situasjon må etter lagmannsrettens syn de allmennpreventive hensyn stå noe tilbake i forhold til å sikre As videre rehabilitering."

- (21) Høyesterett har flere ganger fremholdt at når domfelte er i en sårbar situasjon, må det vurderes om en ubetinget fengselsstraff, med den risiko det også innebærer for tilbakefall til misbruk av narkotika, vil ødelegge en positiv utvikling, jf. Rt. 2001 side 143 og Rt. 2006 side 1447. Jeg peker allikevel på at disse avgjørelsene gjaldt mindre alvorlige forbrytelser enn i vår sak – grovt ran i 2001 og legemsbeskadigelse som ble omfattet av straffeloven § 229 annet straffalternativ med bruk av særlig farlig redskap i 2006.

- (22) Rehabiliteringssituasjonen i vår sak ville neppe alene kunne bære den deldom som lagmannsretten har avsagt, og som innebærer to år betinget fengsel. Men i tillegg til domfeltes positive utvikling, står vi i denne sak etter min mening overfor en situasjon der samfunnets krav på vern må anses bedre ivaretatt ved at domfelte gis anledning til å fortsette sin behandling ved psykiatrisk klinikk samtidig som han fortsetter sin utdanning. Han er åpenbart i en meget sårbar situasjon. Risikoen for at et avbrudd forårsaket av soning av en lengre, ubetinget fengselsstraff vil resultere i et tilbakefall til narkotikamisbruk og nye voldshandlinger, må anses som stor. Før den senere tids gunstige utvikling var A en fare for sine omgivelser og også for seg selv. Den behandling han har mottatt siden drapsforsøket, har gitt meget gode resultater. Jeg er enig med lagmannsretten i at straffutmålingen bør bygge videre på – og ikke motarbeide – det arbeid som særlig er gjort fra medisinsk side for å få ham på rett kjøll.

(23) Jeg er etter dette kommet til at lagmannsrettens dom bør opprettholdes, dog slik at jeg i dette tilfellet finner grunn til å fastsette prøvetiden for den betingede del til tre år, jf. straffeloven § 53 nr. 1 annet ledd. Dette vil gi en ekstra oppfordring til å fortsette den lovende utvikling han nå synes å være inne i.

(24) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningens punkt 1, gjøres den endring at prøvetiden skal være 3 – tre – år. For øvrig forkastes anken.

(25) Dommer **Matningsdal**: Jeg er kommet til at anken må tas til følge ved at hele fengselsstraffen gjøres ubetinget.

(26) Som det fremgår av førstvoterendes votum, har A gjort seg skyldig i et drapsforsøk overfor et helt tilfeldig offer – et drapsforsøk som var totalt uten foranledning. Det ble begått en lørdagskveld i fornærmedes eget hjem, hvor fornærmede burde kunne føle seg trygg. Ifølge lagmannsretten ble det utført med ”betydelig brutalitet”. Fornærmede var en 75 år gammel forsvarsløs kvinne, som var totalt uforberedt på det som skjedde. I tillegg til de konsekvensene som førstvoterende har fremhevet, nevner jeg at det også fremgår av lagmannsrettens dom at fornærmede etter hendelsen har ”fått betydelig angst og kan ikke lenger være alene hjemme”.

(27) Høyesterett har de senere årene skjerpet straffnivået for drap – noe som også har betydning for nivået ved forsøk på drap. Når lagmannsretten satte straffen til fengsel i tre år, innebærer det at det allerede er tatt betydelig hensyn til de forhold som knytter seg til den domfeltes person. Etter min mening kan det dessuten ikke overfor en person på As alder – 18 år og 11 måneder på gjerningstidspunktet – legges særskilt vekt på hans vanskelige barndom. Jeg viser til Rt. 2004 side 1016 avsnitt 11, hvor det samme standpunktet er inntatt i en sak om legemsbeskadigelse etter straffeloven § 229 første straffalternativ, som er en langt mindre alvorlig forbrytelse. I den samme dommen uttales det dessuten at en person i den aktuelle alderen ”må ta det fulle ansvaret” for sine handlinger. Det er dermed også vanskelig å legge vekt på hans vanskelige temperament i påvirket tilstand. Dette er etter min mening i dårlig samsvar med de hensyn som har begrunnet straffeloven § 45.

(28) Som ledd i begrunnelsen for å gjøre to tredjedeler av fengselsstraffen betinget har førstvoterende vist til avgjørelsene i Rt. 2001 side 143 og Rt. 2006 side 1447, hvor det ble anvendt samfunnstjeneste/samfunnsstraff, og hvor den domfeltes gunstige utvikling utgjorde en sentral del av begrunnelsen for dette resultatet. Disse sakene gjaldt imidlertid langt mindre alvorlige forhold enn den foreliggende saken, idet den subsidiære fengselsstraffen i den første saken ble satt til ett år og fem måneder, og i den andre til åtte måneder. Sakene har dermed etter min mening liten overføringsverdi til en sak som vår, som gjelder et graverende tilfelle av forsøk på drap hvor de personlige forhold må tre i bakgrunnen, med den konsekvens at den domfeltes gunstige utvikling i denne saken ikke kan være tilstrekkelig til å begrunne at to år av fengselsstraffen gjøres betinget.

- (29) På denne bakgrunn stemmer jeg for at anken tas til følge.
- (30) Dommar **Utgård:** Eg er i det hovudsaklege og i resultatet einig med andrevoterande, dommar Matningsdal.
- (31) Dommer **Øie:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Oftedal Broch.
- (32) Dommer **Gussgard:** Likeså.
- (33) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningens punkt 1, gjøres den endring at prøvetiden skal være 3 – tre – år. For øvrig forkastes anken.

Riktig utskrift bekreftes: